

© Tomasz Wilk

© Philipp Schröder - lensescape.org

© Tomasz Wilk

© Tomasz Wilk

Unikalne torfowiska

Do powstania torfu potrzeba... czasu. Szczątki roślin akumulują się w miejscach podmokłych bardzo wolno i aby powstały głębokie pokłady torfu, potrzeba tysięcy lat. Ta ciemna, wilgotna gleba nie wygląda interesująco, jednak tworzy jedno z najbardziej niezwykłych siedlisk przyrodniczych – torfowiska. Ze względu na warunki wodno-siedliskowe torfowiska są raczej ubogie w gatunki, jednak charakteryzują się specyficzną roślinnością, a także licznym występowaniem gatunków rzadkich i zagrożonych. Choć w skali globalnej torfowiska zajmują niewielką część lądów, odgrywają niezwykle istotną rolę w funkcjonowaniu ekosystemów, są też elementem wielu procesów ważnych dla człowieka. Stąd tak ważne są obecnie wszelkie działania podejmowane na rzecz ochrony i renaturyzacji terenów podmokłych.

Znaczenie – globalne i lokalne

Obszary podmokłe nazywane są trafnie „nerkami ekosystemu”, ponieważ oczyszczają przepływającą przez nie wodę. Ich znaczenie filtracyjne jest szczególnie duże w krajobrazie rolniczym, gdzie akumulują biogeny pochodzenia rolniczego. Torfowiska magazynują również olbrzymie ilości wody – pochłaniając ją w okresach deszczowych i uwalniając w okresie deficytu, łagodzą w ten sposób skalę powodzi i susz. Imponująca jest także ich zdolność do akumulacji węgla – istotna w ograniczaniu zmian klimatycznych. Mimo swojej niewielkiej powierzchni wiążą go dwukrotnie więcej niż wszystkie lasy na Ziemi! Torfowiska ograniczają także erozję i łagodzą lokalny klimat. W naszej strefie klimatycznej w silnie przekształconym krajobrazie są często ostatnimi „dzikimi” miejscami, dostarczającymi nam namiastki prawdziwej przyrody. Torfowiska to także miejsca tradycyjnych, ekstensywnych form użytkowania terenu, takich jak koszenie i wypas bydła na torfowiskach niskich czy zbiór jagód na torfowiskach wysokich.

Torfowiska w zagrożeniu

Około 25% powierzchni torfowisk w skali globu zostało zdegradowanych w wyniku działań człowieka, a w Europie wskaźnik ten sięga 90%! Człowiek, aby móc gospodarować na terenach podmokłych, osusza je, co powoduje obniżenie poziomu wody i, w następstwie, odsłonięcie pokładów torfu. To z kolei uruchamia kaskadę kolejnych zdarzeń... Rozkład torfu powoduje zwiększone uwalnianie dwutlenku węgla do atmosfery, nasilając efekty zmian klimatycznych. Szacuje się, że emisja CO₂ ze zdegradowanych torfowisk to aż ok. 6% całkowitej emisji gazów cieplarnianych powodowanej przez człowieka! Osuszanie torfowisk obniża ich zdolności do retencji wody. Jednocześnie osuszone torfowiska tracą możliwość filtracji wody, a dodatkowo same stają się emitentem biogenów, co zwiększa zanieczyszczenie rzek i mórz. Zanika również zespół roślin i zwierząt związany z torfowiskami. Osuszony obszar jest znacznie bardziej podatny na erozję gleby oraz pożary. Siedlisko, którego formowanie trwało tysiące lat, zanika na naszych oczach...

Projekt DESIRE – renaturyzacja torfowisk w dorzeczu Niemna

Naszym priorytetem powinna być efektywna ochrona niezniszczonych jeszcze torfowisk. Jednak w przypadku terenów zdegradowanych negatywne procesy można zatrzymać poprzez działania renaturyzacyjne. W ramach projektu DESIRE odtworzone zostaną warunki wodne na wybranych torfowiskach w zlewni Niemna. Ponadto dla różnych grup interesariuszy stworzymy narzędzia, które umożliwią wdrażanie dobrych praktyk związanych z ochroną terenów podmokłych na większą niż dotąd skalę. Jedną z nich jest paludikultura, czyli gospodarstwo wykorzystujące rośliny bagiennych – w ramach projektu będziemy promować jej szersze wdrażanie. Chociaż głównym celem projektu DESIRE jest zwiększenie retencji biogenów pochodzenia rolniczego, a w konsekwencji poprawa jakości wody w zlewni Niemna, to projekt przyniesie znacznie więcej korzyści środowiskowych i społecznych – wspierać będzie łagodzenie skutków zmian klimatu, ograniczy degradację gleby, zmniejszy ryzyko powodzi, a także pomoże chronić różnorodność biologiczną. Dlatego wszystkie torfowiska powinny być mokre!

PALUDI
CULTURE
DESIRE

PROJEKT
DESIRE
www.neman-peatlands.eu

Projekt DESIRE realizowany jest w okresie I 2019 – VI 2021 (30 miesięcy) przez 8 partnerów i 9 instytucji towarzyszących z 5 krajów – Niemiec, Polski, Litwy, Rosji i Białorusi. Liderem projektu jest Uniwersytet w Greifswaldzie. Głównym celem projektu DESIRE jest wsparcie zarządzania obszarami podmokłymi w celu poprawy jakości wód w dorzeczu Niemna, a także odtworzenia innych funkcji ekosystemowych torfowisk. Projekt współfinansowany przez Unię Europejską w ramach Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego oraz przez The Baltic Sea Conservation Foundation.

OTOP © 2019

Torfowiska – znaczenie i potrzeba ochrony

Rozwój zrównoważonego zarządzania torfowiskami w zlewni Niemna poprzez ich odtwarzanie i paludikulturę w celu poprawy ich zdolności do retencji biogenów i świadczenia innych usług ekosystemowych.

Development of sustainable (adaptive) peatland management by restoration and paludiculture for nutrient retention and other ecosystem services in the Neman River catchment.